

H I T E L

NEMZETPOLITIKAI SZEMLE

1944. JANUÁR

XX. ÉVF. 1. SZÁM

A KÉPVISELŐHÁZ ÉS ERDÉLY

A MAGYAR ÁLLAM 1944. évi költségvetésének képviselőházi vitájában annak ellenére, hogy az erdélyi képviselők ez alkalommal nyilatkoztak meg a legegységesebb magyar szempontok szerint, Erdély sokkal észrevehetőbben szerepelt, mint bármelyik más, megelőző költségvetési tárgyalás alkalmával. Az erdélyi képviselők hároméves mult után a többi pártok szónokaihoz hasonlóan az egész ország összes kérdéseiben a legszélesebb magyar szempontokat érvényesítették s beszédeikből mégis élesebben bontakoztak ki a nagy erdélyi kérdések, mint a megelőző években.

Erdély az őszi költségvetési vitában két formában szerepelt a képviselőház előtt: egyfelől mint az egyetemes magyar életnek egyik legfontosabb *kérdése*, másfelől mint a magyar politikai életnek határozottan felismerhető sajátos *szelleme*. Erdély mint tárgy és mint szellem mutatkozott nemcsak a képviselőház, hanem a sajtón keresztül a legszélesebb nemzeti közvélemény előtt is.

ERDÉLLYEL mint tárggyal kapcsolatban öt fontos erdélyi kérdés került megvitatás alá: *a délerdélyi magyarság helyzete, a nemzetiségi kérdés, a Székelyföld újjáépítése, szórványaink és el nem intézett erdélyi kérdések*. Ez öt részletkérdés tárgyalása kapcsán sem csupán az erdélyi helyzet és feladat világosodott meg, hanem egyetemes magyar kérdések és feladatok bontakoztak ki.

A közvélemény általában kevesli azt, amit a felszabadult észak-erdélyi magyarság tesz a *Délerdélyben* maradt magyarokért. Az őszi képviselőházi vita során azonban a délerdélyi magyarság két legfontosabb kérdésével az erdélyi képviselők felszólalásai nyomán részletesen foglalkozott a képviselőház. A bezárt délerdélyi református középiskolák érdekében és az igazságtalan állatrekvirálások jóvátétele ügyében határozott fellépést követeltek az erdélyi képviselők. S rég nem kísérte az egész ház osztatlan helyeslése annyira valamelyik képviselő felszólalását, amint az Teleki Bélának, a délerdélyiek érdekében történt interpellációjánál megnyilvánult.

Az a bátor hang, amelyet ebben a kérdésben az erdélyi képviselők használtak és a kormány megtorlásokat is kilátásba helyező válasza nemcsak az országban, hanem a megszállt területeken is jótékony hatást gyakorolt. Magyar erő és méltóságtudat nyilvánult meg bennök. Azóta a magyar sajtó is sokkal többet és sokkal szabadabban foglalkozik a délerdélyi magyarság elnyomatásának kérdéseivel, mint azt megelőzően tette. Észak-erdély és a Székelyföld visszacsatolása óta a magyar revízió hangja meglehetősen elhal-

kult, mintha az országban mindenki beletörődött volna abba a helyzetbe, amely a második bécsi döntés és a Délvidék egyrészének visszafoglalása után kialakult. A képviselőházi vita ismét belevitte a magyar közvéleménybe a gondolatot: a revízió ügye nincs befejezve mindaddig, amíg magyar emberek az ősi magyar földön a legsúlyosabb elnyomatásnak vannak kitéve.

Az erdélyi képviselők parlamenti működése előtt jóformán nem is lehetett a *nemzetiségi* kérdéstről hallani. Erdély visszacsatolása megnövelte az ország nemzetiségeinek számát s ezzel együtt szőnyegre dobta a nemzetiségi kérdést is. Évről-évre erdélyi képviselők voltak azok, akik az országot figyelmeztették a nemzetiségi kérdés döntő jelentőségére. Ezen felül ahhoz is hozzájárultak, hogy ezzel a kérdéssel kapcsolatban a helyes és egészséges magyar válasz kialakuljon. A nemzetiségi kérdés nem lehet pártpolitikai kérdés. A kérdés megoldásában pártpolitikai szempontoktól függetlenül a legegészségesebb nemzetpolitikai elveknek kell érvényesülniük. Ezek közül a legelső az, hogy magát a magyarságot erősítsük úgy, hogy az egész magyar nemzetet és ne csak annak a nemzetiségi területeken élő részeit vonjuk bele a kérdés megoldásán való fáradozásba és magát a nemzetiségi vidéken élő magyarságot gazdaságilag, társadalmilag, művelődésileg és egyházilag tegyük minden tekintetben versenyképesé. A nemzetiségekkel szemben viszont sem az elnyomó, sem az asszimilációt elősegítő, dédelgető politika nem vezet eredményre. Az előbbi még elevebbé teszi a nemzeti érzést, a második pedig egyre kielégíthetlenebb igényeknek ad tápot. A nemzetiség végső célja mindenképp a saját nemzeti államába való beletagolódás marad. Egyetlen kibékítő megoldás: olyan szociális berendezkedést adni az országnak, hogy a keretei között folyó élet ne csak a magyar nép, hanem nemzetiségeink számára is kívánatos legyen.

Nemcsak a miniszterelnök, hanem több szakminiszter vitazáró szavaiban is egyre erőteljesebben visszhangzottak azok a megállapítások, amelyeket az erdélyi képviselők a nemzetiségi kérdés tekintetében kifejeztek.

A *Székelyföldet* az egész nemzet valójában a bécsi döntés után fedezte fel. Be kellett következnie Erdély és a Székelyföld megcsonkításának, hogy észrevegyük azt a mérhetetlen nemzeti kincset, amelyet a Székelyföld magában rejt. A Székelyföldnek, mint az ország egyik leginkább magyaroktól lakott területének az érdeklődés homlokterébe való kerülése nemcsak a székelyföldi, hanem az országos kérdések összefüggésének a meglátására segíti az országot. A Székelyfölddel való élénk foglalkozás, amint ez a mostani képviselőházi vitában is történt, megmutatja, hogy a nemzeti élet gazdasági, társadalmi, egészségügyi és művelődési viszonyai mennyire összefüggenek egymással. Ezen felül rádöbbenünk arra, hogy ha az országos élet egyik vonatkozása, Székelyföldön elsősorban a közlekedés, kedvezőtlen körülményekkel küzd, ennek a nemzeti élet minden területére milyen káros hatása van. Ma a Székelyföld a magyar nemzeti élet kérdéseinek legvilágosabb tükre s a megoldások keresésének legkönnyebben áttekinthető kísérleti telepe. A Székelyföld

mai állapota rádöbbsent a múlt és a közelmúlt számos mulasztására. Ezek a mulasztások azonban nemcsak a Székelyföldön, hanem az egész országban is hasonló hátrányokat szültek.

Erdély visszacsatolása előtt a *szórványkérdés* mint a Dunántúl egyik nehézsége jelentkezett a magyar közvéleményben. Erdély egyrésznének visszacsatolása ezt a kérdéskört is kiszélesítette és egyetemes vonatkozásúvá tette. Amióta az erdélyi képviselők egyre elevebben vesznek részt a képviselőház munkájában, kitűnt, hogy a szórványkérdés megoldásán a magyar élet minden tényezőjének egyaránt munkálkodnia kell. Alig volt olyan erdélyi szónoka az őszi költségvetési vitának, aki a szórványkérdés egyik vagy másik vonatkozására ne mutatott volna rá. Ezek a figyelmeztetések áthatották az egész parlamentet és a nemzetiségi kérdéshez hasonlóan miniszteri fölshzólásokban is helyet találtak.

Különleges erdélyi panasz ebben a költségvetési vitában került elő legkevesebb. Ennek egyik oka az, hogy az elmúlt három év alatt az erdélyi kérdések nagy vonásokban rendezést nyertek. Másfelől a még függőben lévő kérdések rendezése nem annyira a politikusokra, mint az egyes intézmények és közületek vezetőire tartozik. A parlamenti képviselők fölshzólásaiban a nyugdíjasok ügyének rendezése, bizonyos fizetési csoportok fizetésének újramegállapítása, iparos- és kereskedő-tanoncotthonok intézményes támogatása, iskolák építése, tanítók, tanárok és lelkészek fizetésének rendezése szerepeltek, mint sürgősen elintézendő erdélyi kérdések.

Az erdélyi kérdéseknek egyetemes magyar kérdésekként való kezelése azzal a haszonnal jár, hogy azok tükrében az egész ország leglényegesebb kérdései nyernek éles beállítást. Így lesz a partikularizmus látszatából egyetemes magyar kérdés-föltárás. Azt az öt erdélyi kérdést, amelyre az erdélyi képviselők a legnagyobb hangsúlyt vetették, az egész képviselőház pártkülönbség nélkül a legnagyobb figyelemre méltatta. A kérdések tárgyalása és azok a szempontok, amelyeket az erdélyi szónokok képviseltek, szellemi közösséget, sőt néha egyenesen ünnepi egységet teremtettek a magyar parlamentben. Így fogja egybe az égető kérdéseknek a nemzet iránti felelősséggel való kezelése az egymással szembenálló pártokba tömörült képviselőházat. Szükség van tehát arra, hogy az erdélyi kérdések a nemzeti közvélemény elé táruljanak.

II.

NEMCSAK AZ ERDÉLYI KÉRDÉSEKEN, hanem az erdélyi felshzólók beszédein keresztül is előtérbe került Erdély. Erdély nemcsak tárgy, hanem sajátos *szellem* is. Ez a szellem az egyetemes magyar lélek megnyilatkozása. Az erdélyi szónokok közül többen foglalkoztak a magyarság *külpolitikai* helyzetével és szerepével. Ezeket a fölshzólásokat az a meggyőződés hevítette, hogy az erős, független, gazdaságilag és társadalmilag jól szervezett, katonailag erős Magyarországra nemcsak a magyarságnak, hanem az ország területén élő nemzetiségeknek, a szomszédos államoknak és egész Európának feltétlenül szüksége van. Magyarország nemcsak kül-

turális, hanem gazdasági és politikai missziót is teljesített a Dunamedencében. Jórészt rajta keresztül bonyolódott le Kelet és Nyugat árucseréje, az ő politikai érettsége és nemzeti léte volt a szomszédos népek nemzetté és állammá szervezkedésének leghatalmasabb serkentője. Ha Magyarország minden tekintetben erős volt, ez nemzetiségeinek és szomszédainak is védelmet biztosított. Mátyás király óta, – eltekintve az önálló erdélyi fejedelemség korától – Magyarország sohasem tudott minden tekintetben önálló maradni. Trianon meghozta teljes függetlenségét, de megfosztotta a belső fejlődés és erősödés legfontosabb feltételeitől. Most kell módot és lehetőséget adni arra, hogy régi hivatását új viszonyok között be tudja tölteni. Ma a legfontosabb magyar külpolitikai feladat annak igazolása, hogy Magyarországra, mint dunamedencei rendező elvre multhatatlanul szükség van, egész Európa békéje szempontjából. Magyarországnak nagyobb méretek között ugyanaz a szerepe, mint egykor az önálló erdélyi fejedelemségé volt: világhatalmak ütközopontjában vízvázastónak kell lennie és részt kell vennie a kisépek tömörítésében és kölcsönös támogatásában.

A *társadalompolitikai* kérdésekkel kapcsolatban az erdélyi fölszólalók vezető szempontja az volt, hogy az egészséges új társadalmak felépítésénél érvényt kell szerezni mind az individualizmus, mind a kollektívizmus legértékesebb figyelmeztetéseknek. Mindabban segíteni kell az egyént, amiben a közösséget szolgálhatja és mindabban meg kell kötni, amiben árthat annak. Az új társadalmi berendezkedésben érvényt kell szerezni az egyéni szabadságnak, szakképzettségnek, szakmai érdekelttségnek és a mindezeket összefoglaló és rendező állami hatalomnak. Magyar viszonylatban a társadalom esedékes belső átrendezésének útja nem lehet más, mint a forradalmat megelőző és feleslegessé tévő reform. A magyar politikában most a háború alatt ki kell tűzni a társadalmi reform végső céljait, ezek mellett a hatalmon lévőknek magukat el kell kötelezniök és a reformból meg kell valósítaniok mindazt, ami már most keresztülvihető.

Közművelődési téren egyfelől a szellemi elit képzésének és gondozásának jelentősége, másfelől a nemzet legszélesebb rétegei nevelésének szüksége domborodott ki az erdélyi beszédekből. A nemzet szellemi elitjét nemzeti szellemmel, szociális felelősséggel kell áthatni. Létének gazdasági alapjairól az államnak kell gondoskodnia. A széles rétegek nevelésében egyfelől a szaknevelésnek, másfelől az általános nemzeti és társadalmi nevelésnek kell érvényt szerezni. Új magyar vezetőrétegre van szükség, ez a réteg azonban a középosztály, az iparos-kereskedő társadalom és a földműves nép legértékesebb elemeiből toborzódik. Mihelyt egy ilyen három körből egységes vezérkarrá szerveződő vezetőréteg veszi át a nemzet életének vezetését, az ország belső egyensúlya azonnal örvendetesen megjavul. A közművelődési politika már most azon fáradozik, hogy a jövő Magyarország szellemi képét a nemzet egyetemére elé vetítse.

A *gazdaságpolitika* területén különösen a szaknevelés érdekében szólaltak fel az erdélyiek. Többen rámutattak arra, hogy az

egész ország iparos-kereskedő utánpótlása milyen gyenge és a földműves-réteg tanulmánygyása mennyire nem találja meg a legmegfelelőbb kereteket. A mai kormányzatnak sürgősen gondoskodnia kell megfelelő ipari, kereskedelmi és mezőgazdasági szakiskolákról, ha nem akarjuk azt, hogy a feltörekvő falusi rétegek elproletárizálódjanak. Többen hangsúlyozták az induló magyar iparos- és kereskedő-társadalom gazdasági megerősítését és a szövetkezetek igazi szövetkezeti alapelvek szerint való kezelését és támogatását. Az erdélyi egyházakat és nemzeti szolgálatot végző közületeket gazdaságilag úgy meg kell erősíteni, hogy azok az állami gyámkodás alól minél hamarabb fölszabadulhassanak.

Az ország kormányzásával és közigazgatásával kapcsolatban néhány igen értékes erdélyi megnyilatkozás történt. Mindenekelőtt fenn kell tartani a parlamentális elvet, biztosítani kell a törvényhozók teljes érdekmentességét, de ez nem jelentheti a törvényhozásnak a nemzet valóságos életétől való elszakadását. Vissza kell állítani a törvényhozói tekintélyt és a képviselőket meg kell szabadítani az ügyintézés és kijáráások egyre több időt igénybevevő terheitől. A törvényhozó legyen valóban törvényhozó és a nemzet igazi érdekeinek védelmezője. Ehhez azonban szükség van arra, hogy az állami közigazgatás egészséges decentralizációja tovább folyjék. A minisztériumoknak megnövekedett hatásköréből sok mindent vissza lehet utalni a törvényhatóságok ügykezelésébe. A közigazgatás gyakorlatában is be kell bizonyítani, hogy annak minden ténykedése az emberért van és nem fordítva. A szociális szempontoknak egyre nagyobb teret kell biztosítani az államigazgatás minden területén.

Az erdélyi képviselők beszédeiben megnyilatkozó szellemnek egyik lényeges meghatározója a történelmi analógiákra való hivatkozás. A magyar mult erőit akarták ezek a beszédek ma is ható tényezővé tenni. Másfelől határozott, szintetikus látás, a nemzeti élet egyes vonatkozásai között mutatkozó szerves összefüggések fölmutatása jellemezte az erdélyi szónokokat. Arra akartak rámutatni, hogy mialatt a szomszédos népek és Európa nagy nemzetei egyre sugallóbb erővel akarják a maguk igazát irányunkban érvényesíteni, nekünk minden alapunk megvan egy sugalló erejű magyar bizonyágtételnek a megfogalmazására és érvényesítésére. Ez a bizonyágtétel független lehet minden általános politikai világnézettől. Az emberiesség szelleme nyilvánul meg a nemzetiségi kérdésben és a szomszéd népekkel való együttműködés biztosíthatása tekintetében. A magyar politika csak reform-politika lehet, a reform azonban nem lehet ürügy a legfontosabb kérdések megoldásának elodázására.

Az a visszhang, amely az erdélyi fölszólalásokat a sajtóban kísérte és az az érdeklődés, amely a sajtó olvasásában megnyilvánul, jele annak, hogy az erdélyi képviselők beszédei széles érdeklődést váltottak ki és hozzájárultak ahhoz, hogy a mostani világnézeti káosz idején az egészséges magyar gondolatok minél szilárdabban kifejeződjenek.

LÁSZLÓ DEZSŐ